

## Югозападен университет „Неофит Рилски” – Благоевград

### СТАНОВИЩЕ

от: проф. д-р д.н. Калин Порожанов – ЮЗУ „Неофит Рилски”, Благоевград, член на научно жури в конкурс за заемане на академичната длъжност **ДОЦЕНТ**, обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски” в ДВ, бр. 63 от 01.08.2025 г., в професионално направление 2.2 *История и археология*, по научната специалност *Археология (Римска и средновековна археология на българските земи)*, изготвено на основание Заповед № 1909/18.09.2025 г. на Ректора на ЮЗУ проф. д-р Николай Марин и Протокол № 1 от първото заседание на НЖ, състояло се на 10.10.2025 г.

**Относно:** научната и професионално-академичната дейност, и продукцията, представена от участниците в конкурса.

**Кандидатът** на конкурса е един (1), от катедра *История* при ПИФ на ЮЗУ, гл. ас. **Мирослава Стоилова Георгиева**, д-р от 2009 г.(=50 т.)

**I.Обобщени данни за научната продукция и дейността на кандидата.**

Хабилизационен труд *Църковната архитектура в Югозападна България (IX-XVII век)*. УИ „Неофит Рилски”, Благоевград, 2024, 370 с. ISBN 978-954-00-0360-3; **Монография без плагиатство**. (=100 т.)

Публикувана монография на основата на дисертация *Могилни гробни комплекси в Югозападна Тракия през римската епоха (I-IV в.)*. УИ „Неофит Рилски”, Благоевград, 2025, 220 с. ISBN 978-954-00-0409-9; **Монография без плагиатство**. (=75 т.)

**Статии и доклади**, публикувани в научни издания: **Реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни** с научна информация=1 Web of Science; **Статии и доклади**, публикувани в нереферирани списания

с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове=7; **Студии**, публикувани в научни издания, **реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация=1** Scopus, Web of Science; **Студии**, публикувани в **нереферирани списания** с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове=4; **Цитирания или рецензии в научни издания**, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове=2; **Цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране=28**; **Цитирания или рецензии в нереферирани списания с научно рецензиране=3**; **Участие в национален научен или образователен проект=4**; **Участие в проект на ЮЗУ по „Наредба за условията и реда за оценката...=8**; **Участие в международен проект=1**; **Ръководство на национален научен или образователен проект=1**.

**Наукометрия– 999 т. при изискуеми 430.**

**Педагогическа дейност:** чете лекции по задължителните дисциплини: Археология – 2 част; Класическа археология (Гърция и Рим), Римска археология на българските земи, Средновековна българска археология, Археология на българските земи 15-17 в., Музеология– **330 ч.л.=660 ч.**; по избираемите дисциплини: Погребални практики в Римска Тракия и Гробна архитектура в българските земи през Античността–60 ч.л.=**120 ч.** и води **упражнения** по Археология – 2 част, Археологическа практика и Учебна практика по история– **75 ч.**

**Общо 330 ч.** лекции по задължителни дисциплини (при мин. 45) + **75 ч.** упражнения. **Сумарно = 735 ч.** учебна натовареност (при мин. 360 ч.).

**II. Оценка на научните и на практическите резултати и приноси на представената за участие в конкурса творческа продукция**

**Хабилитационният труд – монография на кандидата *Църковната архитектура в Югозападна България (IX-XVII век)* се състои от:**

Предговор, Въвеждаща част, 3 глави, Заключение, Библиография, 2 Приложения, Списък на съкращенията и Резюме на английски език.

**ПРЕДГОВОРЪТ** обосновава териториалния и хронологичен обхват и обобщено представя съдържанието на труда.

## **ВЪВЕЖДАЩА ЧАСТ**

**§1. Физико-географска характеристика** интерпретира значението на долините на Струма и Места, както и планините Рила, Пирин и Родоп за развитието на живота през Средновековието, с **важното заключение**, че за целия период на Средновековието е характерна **топографска приемственост при редица от култовите паметници**.

**§2. Историко-археологическа характеристика** отчита **значението на град Мелник** в издигането и утвърждаването му като най-значителен административен, религиозен и културен център в разглеждания регион; добавя се значението и на **Велбъжд, Разлог и Банско**, а през Второто Българско царство и на **Петрич**, а и на останалите градове в региона.

**§3. История на проучванията и историография** дава **прилична справка** на стореното от чужди и преди всичко наши изследователи за регистрирането и проучването на църковната архитектура в ЮЗ България, включително и разкопките, провеждани от авторката.

## **ПЪРВА ГЛАВА: ЦЪРКОВНАТА АРХИТЕКТУРА В ЮГОЗАПАДНА БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ПЪРВОТО БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО (КРАЯ НА IX – НАЧАЛОТО НА XI ВЕК)**

**§1. Ранновизантийско култово архитектурно наследство** заключава, че **раннохристиянските църкви** представляват **най-значителните обществени сгради** по долините на Струма и Места още през първите векове при налагането на християнската религия..., като те са **основно базилики**, както и **еднокорабни култови** постройки и **сгради с центричен план** и са имали ролята на важни духовни средища на териториите на Партикополис и Никополис ад Нестум.

§2.Църковната архитектура в българските земи през Първото българско царство заключава, че с **изграждането на нови църкви върху раннохристиянски сгради не се установява разрушаване на заварените църкви от славяни и българи.** И извода, че за периода на Първото българско царство се определят – *църкви с надлъжна ос*, към които се отнасят *базиликите и еднокорабните църкви*; и *центрични църкви*, като **най-голям е броят на сградите с базиликален и с кръстокуполен** план. Принос е и заключението, че през периода тук се развива оживено църковно строителство, което поставя началото на българската архитектурна школа, намираща се между византийската и римската, но запазва самостоятелност с оригинални решения.

§3.Разпространение на църковните сгради по долините на реките Струма и Места се спира обстойно и приносно **на проучванията и характеристиките на най-древния и най-големия християнски храм в Мелник базиликата Св. Никола.** Принос е заключението, че църквата при с. Кулата се оказва **единствената на територията на България триконхална куполна сграда с вписан кръст**, вградена в правоъгълен корпус. Еднокорабната църква в м. Шипотско при гр. Банско е третата за района и е **еднокорабна едноапсидна.**

§4.Типология и характеристика на църковните сгради в ЮЗ България през Първото българско царство определя **типовете: базилики**=Св. Никола в Мелник; **еднокорабни**=м. Шипотско при Банско; **триконхални**=Кулата. Функционална **характеристика** представя една епископска, една гrobiщна и една манастирска църква. Главата завършва с 15 образа, включващи снимки, скици, чертежи, възстановки на представяните обекти.

**ВТОРА ГЛАВА: ЦЪРКОВНАТА АРХИТЕКТУРА В ЮГОЗАПАДНА БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ВИЗАНТИЙСКОТО ВЛАДИЧЕСТВО И ВТОРОТО БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО (НАЧАЛОТО НА XI – КРАЯ НА XIV ВЕК).**

§1.Църковната архитектура в българските земи през византийското владичество и Второто българско царство остава **най-представителният** дял от общественото строителство. Продължават основните типове, от периода на Първото българско царство – *базиликата, кръстокуполната, еднокорабната и триконхалната* църква. Някои варианти на тези типове замират, а други се усъвършенстват.

§2. Разпространение на църковните сгради по долините на реките Струма и Места. Принос е констатацията, че *кръстокуполните* църкви се смятат за **най-разпространения тип през периода**, строени като селищни и манастирски храмове, а *конхалните* църкви изпълняват функциите предимно на манастирски храмове. Принос е и извода, че **църковната архитектура в отделни свои образци достига класически измерения и оставя трайни следи не само в архитектурното наследство на България, но и на другите балкански страни.** Църквите от ЮЗ България, от периода на Първото българско царство, продължават да съществуват през византийското владичество и Втората българска държава. **По долината на Струма** към тях се добавят нови, особено в района на Мелник, вкл. и манастири, както и в района на Петрич, на Симитли, на Сандански, на Благоевград и др. **По долината на Места** има девет проучени църкви от Средновековието: 7 от Горна Места и 2 от Средна Места.

§3.Типология и характеристика на църковните сгради в Югозападна България през периода на Второто българско царство: *трикорабни триапсидни базилики*, но *еднокорабните* църкви са **най-разпространеният тип в периода**: от 34 църкви в каталога – 27 са еднокорабни; *двукорабни* църкви и *триконхални куполни* църкви. Приносен е и изводът, че *кръстокуполни* църкви липсват. Главата завършва с внушителното число образи от № 16 до № 84, включващи снимки, скици, чертежи, възстановки на представяните обекти.

## ТРЕТА ГЛАВА: ЦЪРКОВНАТА АРХИТЕКТУРА В ЮГОЗАПАДНА БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ КЪСНОТО СРЕДНОВЕКОВИЕ (XV – XVII ВЕК)

§1. Църковната архитектура в българските земи през Късното средновековие изпълнява не само религиозни функции, но и на гражданска архитектура, което придава нови черти на нейното композиционно и стилово развитие, като **църкви**, които са били архитектурни доминанти, са превърнати в джамии още през XV–XVI в. И заключението, че **предимно еднокорабна, християнската култова сграда** съхранява архитектурната традиция от Българското Средновековие през XV век. А през XVI–XVII в. се долавя начеващото Българско възрождение, като наред с **еднокорабната църква** (която остава **основен тип**), се забелязва **стремеж към възрождение на трикорабната базилика**, липсва **кръстокуполната църква**, налага се **базиликалният тип**.

§2. Разпространение на християнските култови сгради по долините на реките Струма и Места констатира, че през XVI–XVII век Мелник изживява повторен голям културен разцвет и запазва и доразвива християнските ценности с богатството от множество църкви и манастири. И общото заключение, че **за много от култовите комплекси по долината на Струма** – манастири и църкви, съществували през периода на Второто българско царство, **има данни за функционирането им и в периода на османското владичество**, като са дадени 7 примера. И **по долината на Места една част от култовите комплекси, съществували през Второто българско царство, продължават да функционират през османското владичество**, като са посочени 6 примера.

§3. Типология и характеристика на църковните сгради в Югозападна България през периода на Късното средновековие констатира, че въпреки османското завоевание в проучените църковни сгради **не са установени разрушения от края на XIV–XV век**. Приносен е изводът, **че същите**

**архитектурни типове–базилики, еднокорабни, двукорабни и триконхални църкви** имат свои варианти, **новост са трикорабните псевдобазилики и триконхалните еднокорабни църкви без купол.**

Главата завършва с илюстриране на текста чрез Образи от 85 до 122.

**ЗАКЛЮЧЕНИЕ**-то резюмира постигнатото в труда.

**БИБЛИОГРАФИЯ**-та, на кирилица и латиница, е изчерпателна.

**ПРИЛОЖЕНИЕ № 1 – ТИПОЛОГИЧЕСКА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ЦЪРКОВНИТЕ СГРАДИ (IX–XVII ВЕК)** е **значителен принос** в проблематиката, с който ще се съобразяват следващи изследователи.

**ПРИЛОЖЕНИЕ № 2 – КАТАЛОГ НА ЦЪРКВИТЕ** е необходим и **значим научен продукт**, удобен за ползване от колегията.

### **III. Критични бележки и препоръки**

–„Късно средновековие” за 15-17 в. е много условен термин???

**IV. Заключение.** Приемам изброените **приноси** от д-р **Мирослава Георгиева**, като към тях добавям и отбелязаните от мен в това становище. Така, оценявам **високо** монографията, научното творчество и учебната натовареност на кандидата от 2009 г. (д-р) до 2025 г.

**V. Общо заключение и подреждане на кандидатите.** Горезброените приноси и постижения ми дават основание да дам **положителна оценка за присъждането на академичната длъжност ДОЦЕНТ** на единствения кандидат гл. ас. д-р **Мирослава Стоилова Георгиева** от катедра *История* при ПИФ на ЮЗУ, в професионално направление 2.2 *История и археология*, по научната специалност *Археология (Римска и средновековна археология на българските земи).*

Дата: 04.11.2025 г.

Член на журито:

**Проф. д-р д.н. Калин Порожанов**

## STATEMENT

**by: Prof. Dr DSc Kalin Porozhanov** – SWU, Blagoevgrad, member of Scientific Jury in the competition for the academic position of **ASSOCIATE PROFESSOR (DOCENT)**, announced by "Neofit Rilski" SWUniversity in the State Gazette, no. 63 of 01.08.2025, in Professional Direction 2.2 History and Archaeology, in the Scientific Specialty ***Archaeology (Roman and Medieval Archaeology of the Bulgarian Lands)***, prepared on the basis of Order No. 1909/18.09.2025 of the Rector of the South-West University, Prof. Dr. Nikolay Marin, and Protocol No. 1 of the first meeting of the Scientific Jury, held on 10.10.2025.

**Regarding:** the scientific and professional-academic activity, and production presented by the participants in the competition.

**The Candidate** is one (1) **Miroslava Stoilova Georgieva, Dr (PhD)** (from 2009=50 points), **Chief assistant professor** in the Department of History at the Faculty of Law and History of the SWUniversity.

### **I. Summary data on the candidate's scientific output and activity**

**Habilitation thesis – monography** *The Church Architecture in Southwestern Bulgaria (9th – 17th c.)*. UP "Neofit Rilski", Blagoevgrad, 2024, 370 pp. ISBN 978-954-00-0360-3; **without plagiarism.** (=100 points)

**Published monograph based on a dissertation** *Burial Mound Complexes in Southwestern Thrace during the Roman Era (1st-4th centuries)*, UP “Neofit Rilski“ Blagoevgrad, 2025, 220 pp. ISBN 978-954-00-0409-9; **without plagiarism.** (=75 points)

**Articles and reports:** Published in scientific publications: Referenced and indexed in world-renowned databases of scientific information – 1 Web of



Science; Published in non-refereed journals with scientific review or published in edited collective volumes – 7; Studies published in scientific publications, referenced and indexed in world-renowned databases of scientific information – 1 Scopus, Web of Science; Studies published in non-refereed journals with scientific review or published in edited collective volumes – 4; Citations or reviews in scientific publications, referenced and indexed in world-renowned databases of scientific information or in monographs and collective volumes – 2; Citations in monographs and collective volumes with scientific review – 28; Citations or reviews in non-refereed journals with scientific review – 3; Participation in a national scientific or educational project – 4; Participation in a project of Southwestern University under the Regulation on the conditions and procedure for the assessment... - 8; Participation in an international project – 1; Leadership of a national scientific or educational project – 1.

**Scientometrics = 999 points with a required 430 points .**

**Pedagogical activity:** gives lectures on the mandatory disciplines: Archaeology – 2 part; Classical Archaeology (Greece and Rome), Roman Archaeology of the Bulgarian Lands, Medieval Bulgarian Archaeology, Archaeology of the Bulgarian Lands 15-17 centuries, Museology – 330 hours of lectures = 660 hours; on the elective disciplines: Funerary Practices in Roman Thrace and Funerary Architecture in the Bulgarian Lands in Antiquity – 60 hours of lectures = 120 hours. And leads exercises in Archaeology – 2 parts, Archaeological Practice and Teaching Practice in History – 75 hours.

**Total 330 hours of lectures in compulsory subjects (at min. 45) + 75 hours of exercises = 735 hours of study load (at min. 360 hours).**

## **II. Evaluation of the scientific and practical results and contributions of the creative production submitted for participation in the competition**

**The habilitation work – monograph** of the candidate is entitled *The Church Architecture in Southwestern Bulgaria (9th – 17th c.)*. UP "Neofit Rilski", Blagoevgrad, 2024, 370 pp. consists of: Preface, Introduction, 3

chapters, Conclusion, Bibliography, 2 Appendices, List of abbreviations and Summary in English.

**The PREFACE** justifies the territorial and chronological scope and summarizes the content of the work.

### **The INTRODUCTION**

§1. Physical and geographical characteristics interpret the importance of the Struma and Mesta valleys, as well as the Rila, Pirin and Rhodope mountains for the development of life during the Middle Ages, with the important conclusion that the entire period of the Middle Ages is characterized by topographic continuity in a number of cult monuments.

§2. Historical and archaeological characteristics take into account the importance of the city of Melnik in its rise and establishment as the most significant administrative, religious and cultural center in the region under consideration; the importance of Velbazhd, Razlog and Bansko is also added, and during the Second Bulgarian Kingdom and Petrich, as well as the other cities in the region.

§3. History of research and historiography provides a decent overview of what has been done by foreign and, above all, our researchers in the registration and study of church architecture in SW Bulgaria, including the excavations conducted by the author.

### **CHAPTER ONE: CHURCH ARCHITECTURE IN SOUTHWEST BULGARIA DURING THE FIRST BULGARIAN KINGDOM (END OF THE 9TH – BEGINNING OF THE 11TH CENTURY)**

§1. Early Byzantine Cult Architectural Heritage concludes that the early Christian churches represent the most significant public buildings in the Struma and Mesta valleys since the first centuries of the imposition of the Christian religion..., and they are mainly basilicas, as well as single-nave cult buildings and buildings with a centric plan and had the role of important spiritual centers in the territories of Partikopolis and Nicopolis ad Nestum.

§2. Church architecture in the Bulgarian lands during the First Bulgarian Kingdom concludes that with the construction of new churches on early Christian buildings, there is no destruction of the existing churches by Slavs and Bulgarians. And the conclusion that for the period of the First Bulgarian Kingdom, churches with a longitudinal axis are defined, to which basilicas and single-nave churches belong; and centric churches, with the largest number of buildings with a basilical and cross-domed plan. The conclusion that during the period here a lively church construction developed, which marked the beginning of the Bulgarian architectural school, located between the Byzantine and Roman, but retained independence with original solutions, is also a contribution.

§3. Distribution of church buildings along the valleys of the Struma and Mesta rivers is discussed in detail and contributes to the studies and characteristics of the most ancient and largest Christian temple in Melnik, the Basilica of St. Nicholas. A contribution is the conclusion that the church near the village of Kulata is the only triconch dome building with an inscribed cross, built into a rectangular body, on the territory of Bulgaria. The single-nave church in the area of Shipotsko near the town of Bansko is the third for the region and is single-nave and single-apse.

§4. Typology and characteristics of church buildings in SW Bulgaria during the First Bulgarian Kingdom defines the types: basilicas=St. Nicholas in Melnik; single-nave=m. Shipotsko near Bansko; triconch=Kulata. Functional characteristics are presented by one episcopal, one cemetery and one monastery church. The chapter ends with 15 images, including photographs, sketches, drawings, reconstructions of the presented objects.

**CHAPTER TWO: CHURCH ARCHITECTURE IN SOUTHWEST BULGARIA DURING THE BYZANTINE RULE AND THE SECOND BULGARIAN KINGDOM (BEGINNING OF THE 11TH – END OF THE 14TH CENTURY).**

§1. Church architecture in the Bulgarian lands during the Byzantine rule and the Second Bulgarian Kingdom remained the most representative part of public construction. The main types from the period of the First Bulgarian Kingdom continued – the basilica, the cross-domed, the single-nave and the triconch church. Some variants of these types died out, while others were improved.

§2. Distribution of church buildings along the valleys of the Struma and Mesta rivers. A contribution is the finding that cross-domed churches are considered the most common type during the period, built as village and monastery churches, and conch churches performed the functions mainly of monastery churches. A contribution is also the conclusion that church architecture in its individual examples reaches classical dimensions and leaves lasting traces not only in the architectural heritage of Bulgaria, but also in the other Balkan countries. The churches of SW Bulgaria, from the period of the First Bulgarian Kingdom, continued to exist during the Byzantine rule and the Second Bulgarian State. Along the Struma valley, new ones were added to them, especially in the region of Melnik, incl. monasteries, as well as in the region of Petrich, Simitli, Sandanski, Blagoevgrad, etc. There are nine studied churches from the Middle Ages in the Mesta Valley: 7 from Gorna Mesta and 2 from Sredna Mesta.

§3. Typology and characteristics of church buildings in Southwestern Bulgaria during the period of the Second Bulgarian Kingdom: three-nave triapse basilicas, but single-nave churches are the most common type in the period: out of 34 churches in the catalog – 27 are single-nave; two-nave churches and triconch dome churches. The conclusion is also made that cross-domed churches are missing. The chapter ends with the impressive number of images from No. 16 to No. 84, including photographs, sketches, drawings, reconstructions of the presented objects.

### **CHAPTER THREE: CHURCH ARCHITECTURE IN SOUTHWEST BULGARIA DURING THE LATE MIDDLE AGES (15TH – 17TH CENTURY)**

§1. Church architecture in the Bulgarian lands during the Late Middle Ages performed not only religious functions, but also civil architecture, which gave new features to its compositional and stylistic development, as churches that were architectural dominants were converted into mosques as early as the 15th–16th centuries. And the conclusion that the predominantly single-nave, Christian cult building preserved the architectural tradition of the Bulgarian Middle Ages in the 15th century. And in the 16th–17th centuries, the incipient Bulgarian Revival was felt, as, along with the single-nave church (which remained the main type), a desire for the revival of the three-nave basilica was noticed, the cross-domed church was missing, and the basilical type was imposed.

§2. Distribution of Christian religious buildings along the valleys of the Struma and Mesta rivers establishes that in the 16th–17th centuries Melnik experienced a renewed great cultural flourishing and preserved and further developed Christian values with the wealth of numerous churches and monasteries. And the general conclusion is that for many of the religious complexes along the Struma valley – monasteries and churches, which existed during the period of the Second Bulgarian Kingdom, there is data on their functioning during the period of Ottoman rule, as 7 examples are given. And along the Mesta valley, a part of the religious complexes that existed during the Second Bulgarian Kingdom continued to function during the Ottoman rule, as 6 examples are given.

§3. Typology and characteristics of church buildings in Southwestern Bulgaria during the Late Middle Ages found that despite the Ottoman conquest in the studied church buildings no destructions from the end of the 14th–15th centuries were found. The conclusion was brought that the same architectural

types – basilicas, single-nave, double-nave and triconch churches – have their own variants, the novelty being the three-nave pseudo-basilicas and the triconch single-nave churches without a dome.

The chapter ends with illustrating the text through Images from 85 to 122.

**The CONCLUSION** summarizes the goals of the work.

**The BIBLIOGRAPHY** in Cyrillic and Latin, is comprehensive.

**APPENDIX No. 1 – TYPOLOGICAL CLASSIFICATION OF CHURCH BUILDINGS (IX–XVII CENTURIES)** is a significant contribution to the issue, which will be taken into account by subsequent researchers.

**APPENDIX No. 2 – CATALOG OF CHURCHES** is a necessary and significant scientific product, convenient for use by the college.

**III. Critical notes and recommendations** "Late Middle Ages" for the 15th-17th centuries is a very conditional term???

**IV. Conclusion.** I accept the listed contributions from Dr. Miroslava Georgieva and add to them those noted by me. Thus, I **highly appreciate** the monograph, scientific creativity, and academic workload of the candidate, from 2009 (Dr) to 2025.

**V. General conclusion and ranking of candidates.** The above-mentioned contributions and achievements **give me the reason to give a positive assessment** for the awarding of the academic position of **ASSOCIATE PROFESSOR (DOCENT)** to the only candidate Chief Assistant Professor **Miroslava Stoilova Georgieva**, Dr (PhD), from the Department of History at the Faculty of Law and History of the South-West University - Blagoevgrad, in professional direction 2.2 History and Archaeology, in the Scientific Specialty ***Archaeology (Roman and Medieval Archaeology of the Bulgarian Lands)***.

Date: 04.11.2025

Jury member:

Prof. Dr DSc Kalin Porozhanov